

De zoektocht naar sterke starters

De economische ontwikkelingen van de laatste decennia stroken niet met een aantal gevestigde academische axioma's. In het midden van de 20ste eeuw voorspelden economen de dominantie van grote ondernemingen. Schaalvoordelen realiseren, buitenlandse markten veroveren en technologie ontwikkelen; het behoorde tot de prerogatieven van bedrijven met een voldoende kritische massa aan financiële en personele middelen. In de jaren zestig en zeventig werd de economie inderdaad door grote ondernemingen gedomineerd. Daarna echter leidden processen van herstructurering, outsourcing en schaalverkleining tot een stijging van het aantal bedrijfseigenaars in de OESO-landen, van 29 miljoen tot 45 miljoen in de periode tussen 1972 en 1998 (Audretsch, 2002).

Een andere economische stelling die niet volledig correct lijkt is die van Cobb-Douglas. De kern van dit axioma stelt dat groei wordt bepaald door arbeid en kapitaal. De afgelopen tien jaar echter waren beide factoren over het algemeen in voldoende mate aanwezig in Europa, toch kon slechts in een kleine minderheid van die periode een voldoende economische groei gerealiseerd worden en dit in tegenstelling tot de Verenigde Staten. Academics gingen op zoek naar het ontbrekende ingrediënt van het recept voor groei: ondernemerschap.

Ondernemerschap als ontbrekende schakel

Ondernemerschap bleek het antwoord te zijn om deze twee onthullingen te duiden en aan te pakken. Ondernemerschap is een vlag die vele ladingen dekt. In tal van verschijningsvormen doordringt het alle geledingen van de maatschappij en

de bedrijfswereld. Er is een veelheid aan definities die elkaar in meerdere of mindere mate overlappen. De definitie van de Europese Commissie luidt als volgt: "Ondernemerschap is de mentaliteit en het proces waarbij in een nieuwe of een bestaande organisatie economische activiteit wordt gecreëerd en ontwikkeld door het nemen van risico's, creativiteit en/of innovatie te combineren met gezond beheer" (Europese Commissie, 2003). Deze definitie weerspiegelt de brede interpretatie van het begrip ondernemerschap: het gaat over een mentaliteit aan de ene kant en het creëren van een economische activiteit aan de andere kant.

Onderzoek toont aan dat ondernemerschap een belangrijke invloed heeft op economische welvaart. Een aantal van de argumenten die hiervoor gegeven worden, zijn de verhoging van de innovatieve capaciteit van een economie, de meer flexibele inspelings op marktvragen, het aansporen van bestaande bedrijven om zelf ook efficiënter te functioneren, en – last but not least – het creëren van nieuwe ondernemersactiviteiten en dus ook nieuwe jobs (De Clercq e.a., 2003). Ondernemerschap wordt tot veel in staat geacht, zoals onder andere blijkt uit het Actieplan Ondernemen, een gezaghebbende leidraad voor beleid betreffende ondernemerschap in Europa (Europese Commissie, 2004). Dit Actieplan stelt dat een "positief en sterk

verband tussen ondernemerschap en economische prestaties [wordt] waargenomen in termen van groei, overleving van ondernemingen, innovatie, werkgelegenheidschepping, technologische verandering, productiviteitsverhoging en uitvoer." Bovendien wordt ondernemerschap ook beschouwd als een middel voor persoonlijke ontwikkeling en versterkt het de sociale samenhang.

Ondernemerschap op de internationale agenda

Het valt dan ook niet te verwonderen dat ondernemerschap de laatste jaren als beleidsthema enorm aan waarde heeft gewonnen. Zowel op internationaal, Europees als regionaal niveau werd men zich bewust van de kracht van ondernemerschap als economische groeimotor en productiefactor van welvaart. De nieuwe academische inzichten over economische groei worden vanuit het beleid beantwoord met een grote nieuwsgierigheid. Samen met academici wordt op verschillende (internationale) fora op zoek gegaan naar adequate bijsturing van het beleid, gericht op economische groei.

In de schoot van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO) en binnen de Europese Unie zijn verschillende initiatieven genomen om tot een grotere aandacht en kennis rond ondernemerschap te komen en, in tweede instantie, gemeenschappelijke beleidslijnen naar voor te schuiven. In het kader van de OESO, waarin naast de EU-landen ook de Verenigde Staten, Canada, Japan en Australië zetelen, is het thema reeds grondig geanalyseerd en is een heus proces opgezet, genoemd naar de stad van de stichtingsconferentie, Bologna (niet te verwarren met het Bologna-proces betreffende de hervorming van het Europees onderwijssysteem). Concreet wil men met het Bologna-proces OESO-lidstaten en andere landen betrekken bij het opstellen van een agenda voor ondernemerschap op een mondiaal niveau. De oprichting van het *Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development*, op 1 juli 2004 in de schoot van de OESO, is een indicatie van het gewicht en belang van het thema. Dit permanent centrum zal synergieën versterken tussen de verschillende expertisegebieden en communiceren over de inspanningen die de OESO levert voor ondernemerschap, KMO's en lokale ontwikkeling.

Op de Ministeriële Conferentie in Istanboel (juni 2004), georganiseerd in het kader van het Bologna-proces, is opnieuw beklemtoond dat KMO's de dominante ondernemingsvorm zijn in alle landen, goed voor meer dan 95% van de zakenwereld. Ze stimuleren innovatie, vooral in de kennissectoren, en spelen een dominante rol in duurzame economische groei en jobcreatie terwijl ze ook bijdragen tot het sociale, culturele en omgevingskapitaal van naties (OECD, 2004).

Ook de Europese Unie is een zeer actieve speler als het op ondernemerschap aankomt. In het Lissabon-proces speelt ondernemerschap een grote rol. Hier wordt de ambitie van de EU onderstreept om tegen 2010 "de meest concurrerende en dynamische kenniseconomie van de wereld te worden, die in staat is tot duurzame economische groei met meer en betere banen en een hechtere sociale samenhang." De besluitvorming binnen het Lissabonproces gebeurt via een open coördinatiemethode. Lidstaten streven ofwel autonoom, ofwel via de Europese instellingen gezamenlijke doelstellingen na via benchmarking, het uitwisselen van 'best practices' enzovoort. In 2003 werd het Groenboek 'Ondernemerschap in Europa' opgesteld, gericht op het evalueren van de diverse initiatieven rond ondernemerschap in Europa. Door een open debat is men tot een consensus gekomen over de prioritaire beleidsopties rond ondernemerschap.

Het debat rond het Lissabonproces heeft geresulteerd in het eerder al aangehaalde Actieplan Ondernemen, dat in februari 2004 door de Europese Commissie werd bekrachtigd. Dit Actieplan biedt een algemeen kader voor activiteiten die ondernemerschap promoten. Het doel is meer mensen aan te moedigen om een onderneming te starten, waarbij moet gestreefd worden naar een eerlijkere balans tussen het genomen risico en de mogelijke beloning. Tegelijkertijd moeten bestaande ondernemingen in optimale condities kunnen groeien. In het actieplan worden vijf strategische beleidsgebieden in de schijnwerpers geplaatst. Ten eerste wil men een ondernemingsgerichte mentaliteit stimuleren, waarbij de pijlen vooral op de jongeren worden gericht. Ten tweede moeten meer mensen worden aangemoedigd om ondernemer te worden. Hierbij wordt de klemtoon gelegd op het verminderen van het stigma op falen, het vergemakkelijken van bedrijfsverdrachten en de herziening van

het socialezekerheidsstelsel voor ondernemers. Ten derde staat het toerusten van ondernemers voor groei en concurrentiekracht op de agenda en er zal op de behoeften afgestemde ondersteuning verleend worden aan vrouwen en etnische minderheden. Er komt ook steun voor de ontwikkeling van netwerken tussen ondernemingen. Ten vierde beoogt men een verbetering van de financiering, waarbij meer eigen vermogen en sterkere balansen in ondernemingen centraal staan. Ten vijfde wil de Europese Commissie een KMO-vriendelijker regelgevings- en administratief kader creëren. Hierbij zullen de KMO's zelf worden geraadpleegd. De naleving van de fiscale wetgeving zal gesimplificeerd worden.

Uitdagingen op Vlaams niveau

Wanneer we de Vlaamse economische realiteit af-toetsen aan het Actieplan Ondernemen blijkt dat Vlaanderen voor een aantal uitdagingen staat.

Uit de jaarlijkse GEM-studie¹ blijkt dat de Belgische TEA-waarde (Total Entrepreneurial Activity) 3,9% bedraagt in 2003, wat betekent dat 3,9% van de ondervraagden heeft verklaard met een zaak gestart te zijn of aan het starten te zijn. Deze score betekent voor België een lichte verbetering ten opzichte van 2002, waarin slechts een TEA van 3,0% werd opgetekend. Nochtans plaatst deze score België op de 25ste plaats van de meer dan 30 landen die in 2003 aan deze benchmarkstudie meewerkten. Het gemiddelde van alle deelnemende EU-landen bedraagt 4,9%. Wanneer we aan de andere kant ook de FEA (Firm Entrepreneurial Activity) in beschouwing nemen – waar België wél goed scoort – kan geconcludeerd worden dat onze ondernemerszinnen zich vooral manifesteert binnen bestaande ondernemingen (intrapreneurship of bedrijfsondernemerschap). Het belang van intrapreneurship mag niet onderschat worden, aangezien het net als entrepreneurship wijst op een sterke nood aan autonomie. Bijgevolg zijn het vaak net deze intrapreneurs die op een gegeven moment voor het ondernemerschap kiezen, wanneer zij onvoldoende ruimte krijgen binnen hun huidige werkomgeving.

Een van de hoofdredenen waarom Vlaanderen kampt met een gebrek aan startende onderne-

mingen is ons mentaliteitsprobleem. Vlamingen houden noch van winnaars, noch van verliezers. Enerzijds worden succesvolle ondernemers benijd en tegelijk gelinkt aan illegale praktijken (belastingontduiking, zwart geld, enzovoort). Anderzijds is een faillissement een stigma dat je voor altijd meedraagt. Nochtans is ondernemerschap een eigenschap die met de paplepel zou moeten meegegeven worden en in alle lagen van het onderwijs worden aangeleerd. Ondernemend door het leven gaan betekent niet uitsluitend dat ook effectief wordt overgegaan tot het opstarten van een eigen zaak. Het is een mentaliteit die zich uit in alles wat je doet. Niet elke ondernemer heeft ondernemerskwaliteiten en een CEO kan dan weer zeer ondernemend zijn.

Ook het vinden van de nodige financieringsmiddelen voor de opstart en uitbouw van een bedrijf blijkt een van de moeilijkheden te zijn waarmee (startende) ondernemers te kampen hebben. In Vlaanderen is op zich geen gebrek aan financiële middelen, maar voor KMO's is het bijzonder moeilijk om geschikte financiering te vinden. Enerzijds beschikken (startende) ondernemers niet over de nodige informatie betreffende het spectrum van financieringsopties en beseffen ze onvoldoende de gevolgen van bepaalde financieringskeuzes. Anderzijds komen niet alle startende bedrijven in aanmerking voor externe financiering en moet men bijgevolg op zoek bij 'family, friends and fools'.

Wanneer je het oor te luisteren legt bij de ondernemers zélf, worden gegarandeerd de administratieve lasten naar voor geschoven als hinderpaal bij het leiden van hun onderneming. Het repetitieve invullen van allerhande formulieren, de lange doorlooptijd voor het aanvragen van vergunningen, overheidsinstellingen die onvoldoende geautomatiseerd en op elkaar afgestemd zijn, enzovoort. Ze zijn sinds jaar en dag een bron van ergernis.

Beleidsinitiatieven op Vlaams niveau

De opeenvolgende Vlaamse regeringen hebben voor algemene klemtonen in het beleid gezorgd die vertaald worden in specifieke initiatieven om ondernemen, zowel qua attitude als qua economische activiteit, te stimuleren.

De globale beleidsfilosofie staat geformuleerd in het Pact van Vilvoorde (november 2001) waarin 21 doestellingen voor de 21ste eeuw geformuleerd staan, met 2010 als streefdatum. Doelstellingen 6 tot en met 9 hebben betrekking op ondernemerschap. Voor wat betreft de netto-aangroei van het aantal ondernemingen en de investeringsratio², moet Vlaanderen tot de vijf beste Europese regio's horen. Het aantal starters dat vanuit de kenniscentra in Vlaanderen voortspruit, moet worden verdubbeld, alsook het percentage 'gazellen'.³

Ook de 'Ondernemingsconferentie' is een initiatief dat hoog op de Vlaamse politieke agenda stond. Met deze Ondernemingsconferentie (9 december 2003) heeft de Vlaamse regering het startschot gegeven om samen met het maatschappelijk middenveld (onder andere werkgevers en -nemers) en de burgers het beleid op het vlak van innovatie, arbeidsmarkt, infrastructuur, milieu, fiscaliteit en regelgeving aan te zwengelen.

In het Regeerakkoord 2004-2009 wordt meer ondernemen en meer werkgelegenheid als topprioriteit naar voor geschoven. Concreet wordt voor het bewerkstelligen van meer starters, de klemtoon gelegd op het warm maken van mensen voor het ondernemen, door te werken aan een positief imago van ondernemerschap. Ook de start van een eigen zaak zal vergemakkelijkt worden in combinatie met het aanbieden van goede opleidingen.

Met het oog op het wetenschappelijk onderbouwen van haar beleid ter zake heeft de Vlaamse overheid het Steunpunt Ondernemerschap, Ondernemingen en Innovatie opgericht. Haar ambitie bestaat erin om het kenniscentrum rond ondernemerschap in Vlaanderen te worden door kennis en inzichten te verwerven in het complexe begrip ondernemerschap en in de relatie tussen ondernemerschap en duurzame economische groei in Vlaanderen. De inzichten uit het onderzoek moeten de Vlaamse overheid ondersteunen bij het uittekenen van een beleid dat duurzame groei van de ondernemingen in Vlaanderen maximaliseert.

Concreet zijn de algemene beleidslijnen vertaald in een reeks specifieke initiatieven, waarbij vooral aandacht wordt geschonken aan kapitaalverschaffing, vraaggestuurde steunverlening, administratieve

lastenverlaging en het stimuleren van de ondernemerszin in het onderwijs.

Starters hebben nood aan kapitaal, waarvoor ze terecht kunnen bij de ParticipatieMaatschappij Vlaanderen (PMV) en/of bij het Federaal Participatiefonds. PMV is verantwoordelijk voor ARKimedea, een systeem dat op structurele wijze risicokapitaal activeert voor Vlaamse starters en KMO's (die in het najaar in werking treedt). Vlaamse KMO's krijgen het met de nieuwe waarborgregeling ook makkelijker om een waarborg te vinden voor hun investeringskredieten. Ten slotte worden de investeringsinspanningen van ondernemingen aangezwengeld aan de hand van een financiële stimulans: de groeipremie.

De tweede uitdaging waar de Vlaamse overheid voor staat is de verlaging van administratieve regelgevingslasten. De Kenniscel Wetsmatiging heeft als taak de administratieve lasten te meten en heeft vanuit die functie de compensatieregel geïntroduceerd, waarbij de invoering van nieuwe administratieve lasten voor bedrijven moet gecompenseerd worden met de afschaffing van bestaande lasten. Daarnaast heeft de Kenniscel ook de aanzet gegeven tot de reguleringssimpactanalyses. Het is de bedoeling om systematisch na te gaan welke effecten de toepassing van bestaande of voorgenomen regelgeving zal hebben op de betrokken doelgroepen. Alle belangrijke effecten zullen worden onderzocht, in het bijzonder ook de effecten op het bedrijfsleven. In de toekomst zullen bovendien accountmanagers optreden, waarbij voor complexe bedrijfsdossiers, waar dikwijls meerdere overheidsdiensten bij betrokken zijn, begeleiding op maat zal aangeboden worden. Verder is er ook de e-government-strategie van de Vlaamse overheid, waarbij verschillende dienstverleningen enkel nog via het internet raadpleegbaar zijn (adviescheques, opleidingscheques, DNA-cheques, gratis opstart en de groeipremie). Op deze manier wordt gepoogd de last die administratieve verplichtingen met zich meebrengen te verlichten.

Naast deze flankerende maatregelen om het starten van een onderneming te faciliteren en de administratieve lasten terug te schroeven, heeft de Vlaamse Regering initiatieven genomen om de ondernemersgeest aan te wakkeren. Vzw Vlajo (Vlaamse Jonge Ondernemingen) organiseert projecten voor

jongeren tussen 5 en 25 jaar. Kid@bizz voor het lager onderwijs, mini-ondernemingen en Responsible Young Starters voor het secundair onderwijs, Small Business Projects voor het hoger onderwijs. Bizidee is een ondernemingsplanwedstrijd die kandidaat-ondernemers van elke leeftijd wil coachen door de link te zijn tussen hen en de academische wereld, de ondernemerswereld, de durfkapitaal-sector en de algemene dienstensector. In 2003 werden ook de brugprojecten onderwijs-economie gelanceerd. Met deze maatregel wordt steun gegeven aan projecten, ingediend door een samenwerkingsverband tussen de bedrijfswereld en het onderwijs, met als doel ondernemerschap bij de schoolgaande jeugd te stimuleren, met sterke nadruk op de voorbeeldfunctie. Bij Peterschapsprojecten komen bedrijfsleiders van ondernemingen bijeen om onder leiding van zogenaamde peters of mentoren ervaringen uit te wisselen omtrent bedrijfsvoering. Dit draagt bij tot de professionalisering van de deelnemende ondernemingen en het stimuleren van de netwerkvorming.

Besluit

Ondernemerschap wordt als beleidsthema hoog in het vaandel gedragen. Niemand die vandaag het belang ervan nog durft ontkennen. Ondernemerschapsbeleid staat echter nog in haar kinderschoenen en zal niet met een grote pennentrek op papier staan en uitgevoerd worden. De Vlaamse overheid poogt binnen haar bevoegdheden en met de beschikbare middelen optimaal te ageren en te reageren. Het inzetten van fiscale en parafiscale instrumenten bijvoorbeeld, blijft een federale materie en ook binnen Europa wordt met argusogen gekeken naar alles wat nog maar ruikt naar concurrentievervalsing. Al bij al blijft beleid *trial and error*, waarbij de Vlaamse overheid zich baseert op wetenschappelijk onderzoek over Vlaanderen en benchmarkstudies. Elk land heeft echter zijn eigen economische identiteit, waardoor een succesverhaal uit het buitenland niet garant staat voor succes op eigen bodem. In dit incrementalisme schuilt bovendien het gevaar dat het beleid haar consistentie verliest. Er wordt gestreefd naar een coherent flankerend beleid dat op gestructureerde wijze ingrijpt op de verschillende pijnpunten van de Vlaamse economie en geen samenraapsel is van losse maatregelen. Er moet bijgestuurd worden zonder al te

zeer inbreuk te doen op de vrijheid en autonomie die zo eigen zijn aan de ondernemer. Een al te bemoeiende aanpak kan ongetwijfeld op korte termijn tot meer starters leiden, maar het doel dat we uiteindelijk beogen, zoals de titel van dit artikel al deed vermoeden, zijn *sterke* starters. We moeten ons namelijk hoeden voor het romantiseren van ondernemerschap. Het mag geen doel worden *an sich*. Starters op zich brengen geen soelaas, ze moeten ook overleven en als het even kan ook nog rolmodellen worden. Een succesvol voorbeeld kan meer stimulerend werken dan gelijk welke maatregel die de overheid kan treffen.

Sandrine De Crom

Freek De Witte

Cel Innovatie en Ondernemerschap

Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap – Administratie Economie

Noten

1. De 'Global Entrepreneurship Monitor' is een internationale benchmarkstudie waaraan in 2003 dertig landen deelnamen en waar via een uniforme methode de graad van ondernemerschap gemeten wordt.
2. De bruto investeringen in de private sector in % van het bbp.
3. Een gazelle is een middelgrote onderneming met een omzetgroei van honderd procent over vier opeenvolgende perioden.

Websites

www.ondernemen.vlaanderen.be

www.vlaanderen.be/subsidiewegwijzer

www.ondernemerschap.be

Bibliografie

Audretsch, D. (2002). *Entrepreneurship: Determinants and Policy in a European-US Comparison*. Economics of Science, Technology, and Innovation, 27, Boston Kluwer Academic Publishers.

Clarysse, B. (2004). *Eëndagsvlieg of pionier: welke ondernemer redt onze economie?* Antwerpen.

Crijns, H. (2003). *Icarus achterna? Essay voor de toekomst: ondernemerschap in Vlaanderen*. Leuven.

De Clercq, D., De Sutter, M. & Crijns H. (2003). *De relatie tussen ondernemerschap en economische groei: Een li-*

- teratuuroverzicht*. Steunpunt Ondernemerschap, Ondernemingen en Innovatie.
- European Commission, Enterprise DG. (2000). *European charter for small enterprises*. Brussel.
- Europese Commissie. (2003). *Groenboek "Ondernemerschap in Europa"*. Brussel.
- Europese Commissie. (2004). *Actieplan: De Europese agenda voor ondernemerschap*. Brussel.
- OECD. (2001). *Enhancing SME competitiveness: the OECD Bologna ministerial conference*. Paris.
- OECD. (2004). *The Istanbul Ministerial Declaration on Fostering Growth of Innovative and Internationally Competitive SMEs*. [Ministers and Representatives of governments participating in the OECD conference held in Istanbul on 3-5 June 2004].